

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

НАКАЗ

13.04.2017

м. Київ

№ 311

Зареєстровано в Міністерстві юстиції України
13 травня 2017 р. за № 595/30463

Про затвердження Порядку організації та застосування авіаційних сил та засобів для гасіння лісових пожеж

Відповідно до [пункту 31 частини другої статті 17 Кодексу цивільного захисту України](#), з метою затвердження порядку організації та здійснення гасіння лісових пожеж із застосуванням можливостей авіації, взаємодії авіації з наземними силами пожежогасіння, матеріально-технічного забезпечення, належної підготовки і виконання завдань льотним складом під час гасіння лісових пожеж на території України

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Порядок організації та застосування авіаційних сил та засобів для гасіння лісових пожеж, що додається.
2. Департаменту формування політики щодо підконтрольних Міністрові органів влади та моніторингу МВС (Боднар В. Є.) забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому порядку.

<https://yurist-online.org>

3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на Голову Державної служби України з надзвичайних ситуацій Чечоткіна М. О.

Міністр

А. Б. Аваков

ПОГОДЖЕНО:

**Заступник Голови
Державного агентства
лісових ресурсів України**

В. Н. Бондар

**Тимчасово виконуючий обов'язки
Міністра оборони України**

І. С. Руснак

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства внутрішніх справ України
13 квітня 2017 року N 311

Зареєстровано

в Міністерстві юстиції України
13 травня 2017 р. за N 595/30463

ПОРЯДОК

організації та застосування авіаційних сил та засобів для гасіння лісових пожеж

I. Загальні положення

1. Цей Порядок визначає організацію та здійснення заходів з гасіння лісових пожеж із залученням пожежних літаків та вертольотів, підготовки екіпажів повітряних суден до гасіння лісових пожеж, питання взаємодії органів управління та підрозділів ДСНС під час ліквідації надзвичайних ситуацій, пов'язаних з гасінням лісових пожеж із залученням авіації, методику пожежогасіння з використанням можливостей літаків та вертольотів.

2. Цей Порядок є обов'язковим для виконання органами управління та підрозділами ДСНС, а також іншими підприємствами, установами та організаціями, які залучаються до гасіння лісових пожеж у взаємодії із авіаційними силами та засобами.

3. У цьому Порядку терміни вживаються в таких значеннях:

гасіння пожежі - процес впливу сил та засобів, а також використання методів та заходів для ліквідації пожежі;

горіння - фізико-хімічний процес із виділенням тепла, світла, диму;

зона горіння - простір, у якому протікає процес горіння;

зона задимлення - простір, що примикає до зони горіння, заповнений димом;

зона пожежі - простір, у якому відбувається пожежа;

крайка лісової пожежі - межа між пройденою або охопленою вогнем територією і не пройденою вогнем;

ліквідація пожежі - дії, спрямовані на остаточне припинення горіння, а також на виключення можливості його повторного виникнення;

лісова пожежа - стихійне поширення вогню територією лісового фонду. Пожежа вважається лісовою, коли горять не тільки насадження, але й ділянки чагарників, захаращені вирубки, сухий травостій на прогалинах і вирубках, стерня на ділянках тимчасового сільськогосподарського користування на території лісових господарств;

локалізація пожежі - дії, спрямовані на припинення можливості подальшого поширення горіння і створення умов для його успішної ліквідації наявними силами та засобами;

мінералізована смуга - ділянка території, з якої ґрунтообробними механізмами видалено наземні горючі матеріали. Ширина смуги повинна бути удвічі більше від можливої висоти полум'я низової пожежі;

пожежонебезпечний період - частина року, у межах якої виникають лісові пожежі (з моменту сходження снігового покриву до настання стійкої вологої осінньої погоди або утворення снігового покриву);

полум'я - простір, у якому згорають пари, гази, суспензії;

тактика гасіння лісової пожежі - вибір методів, способів і засобів гасіння пожежі залежно від характеристики ділянок, охоплених пожежею, і умов, що існують у момент гасіння;

фронт лісової пожежі - найбільш рухома частина крайки пожежі (на рівнині рухається за вітром, у гірській місцевості - угору схилом).

4. У цьому Порядку використовуються такі скорочення:

АРК	- аварійно-рятувальна команда
ВЗП	- водозливний пристрій ВЗП-5 вертольота Мі-8МТ
ГАКЦПР	- Головний авіаційний координаційний центр пошуку і рятування
ГМВ	- гранично мала висота
ЗПМ	- злітно-посадковий майданчик
ЗПС	- злітно-посадкова смуга
ЄДСЦЗ	- єдина державна система цивільного захисту
КГЛП	- керівник гасіння лісової пожежі
КЛЕ Ан-32	- Керівництво з льотної експлуатації літака Ан-32
Інструкція екіпажу Мі-8МТ	- Інструкція екіпажу вертольота Мі-8МТ, Книга 1, Льотна експлуатація
ЛПВ	- лебідка підйому вантажу

МОГ	- мобільна оперативна група
НВА	- навісний виливний агрегат (літака Ан-32П)
НПК	- наземна пожежна команда
НС	- надзвичайна ситуація
ОПР	- обслуговування повітряного руху
ПВП	- правила візуальних польотів
ПДК	- пожежно-десантна команда
ППУ	- повітряний пункт управління
ПС	- повітряне судно
РДЦ	- районний диспетчерський центр
РТЗ	- радіотехнічні засоби
ТПЗ	- точка початку зливу
УКХ	- ультракороткохвильовий
УПЗ-1	- універсальний пінозмішувач першої серії
УПР	- управління повітряним рухом
ШПП	- штурманський план польоту

II. Основні види лісових пожеж та їх характеристика

1. Лісові пожежі поділяються на низові, верхові, плямисті та підземні і характеризуються класом пожежної небезпеки насаджень, географічним розташуванням лісів, початком та закінченням пожежонебезпечного періоду, класом пожежної небезпеки за погодними умовами.

2. Низові лісові пожежі - пожежі, які поширюються надґрунтовим покривом (мохи, лишайники, трави, чагарники, деревний опад, лісова підстилка, вітролом, порубкові рештки) і нижнім пологом (підріст, підлісок). Низові пожежі поділяються на слабкі, середньої сили та сильні. Вони характеризуються за параметрами крайки горіння і висоти полум'я.

Слабкі - пожежі зі швидкістю руху фронтальної крайки вогню до 1 м/хв і висотою полум'я до 0,5 м.

Середньої сили - пожежі зі швидкістю руху фронтальної крайки вогню від 1 до 3 м/хв. і висотою полум'я від 0,5 м до 1,5 м.

Сильні - пожежі зі швидкістю руху фронтальної крайки вогню більше 3 м/хв і висотою полум'я більше 1,5 м.

3. Верхові лісові пожежі - пожежі, під час яких вогонь поширюється в кронному просторі лісових насаджень. Разом з тим низовий вогонь розглядається як складова частина верхової пожежі.

Верхові лісові пожежі характеризуються горінням і швидким просуванням вогню по кронах дерев під час сильного вітру. Швидкість верхової пожежі іноді досягає 400 - 500 м/хв. Під час верхової пожежі вітер розносить палаючі іскри, створюючи нові осередки пожежі.

Верхові лісові пожежі за швидкістю поширення поділяються на:

рухомі - пожежі, які поширюються кронами дерев зі швидкістю більше 4 км/год, значно випереджаючи фронт низових пожеж, спричиняють утворення нових осередків завдяки рознесенню іскор. Під час пожежі згорають хвоя та дрібні гілки, великі гілки і кора дерев обвуглюються;

стійкі - пожежі, які поширюються зі швидкістю до 4 км/год кронами дерев одночасно з просуванням фронту стійкої низової пожежі.

4. Верхові лісові пожежі за параметрами просування фронтальної крайки поділяються на:

слабкі - пожежі зі швидкістю просування фронтальної крайки вогню до 3 м/хв;

середньої сили - пожежі зі швидкістю просування фронтальної крайки вогню від 3 до 100 м/хв;

сильні - пожежі зі швидкістю просування фронтальної крайки вогню більше 100 м/хв.

5. Лісові пожежі за розмірами (площею) розподіляються на:

невеликі лісові пожежі - пожежі площею до 5 га;

великі лісові пожежі - пожежі площею від 5 до 200 га;

особливо великі лісові пожежі - пожежі площею понад 200 га.

6. Плямисті пожежі - пожежі, що утворилися поза периметром основної пожежі від іскор, які переносяться конвективними потоками.

7. Підземна пожежа - пожежа, що супроводжується безполуменим горінням торфового шару ґрунту. Підземна лісова пожежа виникає у місцях залягання торфу. Під час проникнення вогню в глибину торф'яного масиву відбувається загоряння нижніх шарів торфу.

Швидкість поширення такої пожежі - кілька метрів на добу. Полум'я з підземного осередку пожежі може прориватися назовні, спричиняючи виникнення наземних пожеж у лісових масивах і сільськогосподарських угіддях. Характерна риса торф'яних пожеж - виділення великої кількості диму, що призводить до задимлення значних територій.

III. Тактика боротьби з лісовими пожежами

1. Для боротьби з лісовими пожежами застосовують такі тактичні операції для їх гасіння: повітряна розвідка (моніторинг) пожежі, локалізація пожежі та її ліквідація.

2. Повітряна розвідка (моніторинг) лісової пожежі здійснюється КГЛП з МОГ на борту вертольота ППУ обльотом району пожежі з метою визначення виду пожежі, масштабу та сили, напрямку переміщення вогню, характеристик місцевості та лісової площі, фактичних метеорологічних умов.

3. Характерними зовнішніми ознаками для визначення виду пожежі під час повітряної розвідки (моніторингу) є:

1) низової пожежі - горіння відбувається під завісою крон дерев або на відкритій місцевості, форма периметра пожежі витягнута, звивисті межі, вогонь проглядається місцями, колір диму білуватий (при сильній інтенсивності пожежі з висоти польоту 200 м полум'я видно по

всьому фронту пожежі; при середній інтенсивності пожежі з висоти польоту 200 м полум'я видно лише на окремих ділянках фронту пожежі; при малій інтенсивності з висоти 200 м вогонь не помітний);

2) верхової пожежі - периметр пожежі сильно витягнутий, видно палаючі крони дерев, вогонь добре помітний з висоти польоту 600 м, колір диму темний.

Особливо впливають на інтенсивність поширення лісової пожежі напрямок та сила вітру.

4. Гасіння лісової пожежі проходить у такій послідовності:

зупинення поширення пожежі;

локалізація пожежі;

гасіння осередків горіння, що залишилися на території, пройденій вогнем.

5. Найбільш складними і трудомісткими процесами є зупинення поширення пожежі та її локалізація. Поширення лісової пожежі зупиняють, впливаючи засобами пожежогасіння безпосередньо на її палаючу крайку.

6. Способи локалізації та ліквідації лісової пожежі у цілому залежать від її виду (низова, верхова), сили і масштабів, характеристики місцевості та лісової площі, метеорологічних умов, наявності сил і засобів для гасіння.

Для ефективної локалізації лісової пожежі створюються штучні бар'єри з метою недопущення подальшого поширення пожежі. До них належать протипожежна канава, протипожежний бар'єр та мінералізована смуга.

7. Закінчення гасіння лісової пожежі полягає в ліквідації осередків горіння, що залишилися на пройденій пожежею площі після її локалізації.

8. Під час вибору тактичних прийомів і способів гасіння лісових пожеж КГЛП повинен урахувати особливості лісової рослинності, рельєф місцевості (гірський, рівнинний), категорію земель (переліски, галявини, торфовища), інтенсивність і розмір пожежі, прогнозовані погодні умови, наявність сил і засобів боротьби.

IV. Особливості гасіння різних видів лісових пожеж

1. Основними способами гасіння лісових пожеж є:

- 1) засипання ґрунтом крайки низової пожежі;
- 2) створення загороджувальних і мінералізованих смуг і канав на шляху просування вогню;
- 3) гасіння лісової пожежі водою з наземних засобів гасіння;
- 4) гасіння крайки та окремих осередків лісової пожежі шляхом зливу води із літаків та вертольотів;
- 5) відпал (пуск зустрічного вогню).

2. Постійна повітряна розвідка (моніторинг) за розвитком лісової пожежі, безперервний або періодичний її огляд проводяться для запобігання поновленню пожежі від осередків, які не були виявлені під час її гасіння.

Остаточне гасіння лісової пожежі полягає в ліквідації окремих осередків горіння, що залишилися на пройденій пожежею площі після її локалізації.

У цьому випадку найбільш ефективним способом є оперативне залучення вертольотів з ВЗП до гасіння осередків лісової пожежі, особливо у важкодоступних та непрохідних для наземної техніки місцях.

3. Способи гасіння верхових лісових пожеж:

- 1) верхові лісові пожежі слабкої інтенсивності, де вогонь поширюється тільки на ділянках із груповим розташуванням хвойного лісу, можуть бути погашені потужними струменями розпиленої води від наземної пожежної техніки або із застосуванням літаків та вертольотів з ВЗП.

Застосовувати авіаційні сили та засоби у цьому випадку необхідно для зрошення з малої висоти польоту значної ділянки по довжині фронту горіння.

Найефективніший спосіб гасіння лісової пожежі полягає в послідовних, з малим інтервалом, зливах води з літаків (вертольотів), особливо під час застосування літаків у рівнинній місцевості;

2) верхові лісові пожежі середньої і високої інтенсивності можуть гаситися випалом. Опорні смуги для випалу прокладаються уздовж фронту і флангів пожежі в місцях з найменшим запасом горючого матеріалу, на ділянках з перевагою листяних порід, вільних від хвойного лісу та повалених дерев.

Уздовж опорної лінії очищають від сухої трави, гілля, повалених дерев смугу шириною 10 - 15 м, як опорні смуги можна використати дороги, протипожежні розриви та інші загороджувальні бар'єри;

3) особлива увага під час гасіння верхових пожеж повинна приділятися організації своєчасного виявлення та оперативної ліквідації осередків загоряння, що виникають на відстані 100 - 200 м, а іноді і більше від фронту лісової пожежі;

4) залучення літаків та вертольотів для гасіння верхових пожеж середньої та високої інтенсивності малоефективне і практично неможливе через штормовий вітер, пориви якого сягають до 20 - 25 м/с.

4. Способи гасіння плямистих лісових пожеж:

1) під час штормового вітру (більше 15 м/с) швидкість поширення плямистих пожеж може досягати декількох десятків кілометрів за годину, здебільшого через виникнення (нерідко на відстані до 1 км від діючих пожеж) численних нових загорянь.

У результаті цього створюється небезпека потрапляння в осередок вогню осіб, залучених до гасіння пожеж, а також розташованих у лісі населених пунктів, промислових об'єктів, будівель тощо;

2) боротьба із плямистими пожежами може полягати лише в стримуванні їх флангів за допомогою засобів водяного пожежогасіння і випалів;

3) КГЛП повинен завчасно повідомляти місцеві органи виконавчої влади про необхідність евакуації людей, тварин і матеріальних цінностей з лісових селищ та інших об'єктів, до яких переміщається фронт пожежі;

4) застосування літаків і вертольотів у цьому випадку малоефективне і практично неможливе через штормовий вітер, пориви якого сягають до 20 - 25 м/с.

5. Способи гасіння лісових пожеж у гірській місцевості:

транспортними засобами для доставки води під час гасіння лісових пожеж у гірській місцевості здебільшого є вертольоти, споряджені ВЗП або м'якими ємностями;

<https://yurist-online.org>

застосування літаків у гірській місцевості менш ефективно, ніж вертольотів, тому що гірський рельєф, круті схили та глибокі яри не дають змоги пілоту максимально знизитися на безпечну висоту над пожежею і виконати прицільне зливання води;

залучення літаків до гасіння лісових пожеж у гірській місцевості ускладнюється зменшенням польотної видимості (особливо під час великих пожеж), що не дає можливості застосовувати всі можливості літака;

особливістю гасіння лісових пожеж у гірській місцевості є те, що водойми віддалені від місця пожежі, а в гірських річках глибина не завжди достатня для наповнення водою ВЗП вертольота;

застосування одиничних літаків, ураховуючи велику відстань від району пожежі до аеродрому базування, є неефективним. У цьому разі необхідно застосовувати групу у складі 3 - 4 літаків;

у гірських районах з цінними лісовими насадженнями (заповідники, парки), що визначені пожежонебезпечними, необхідно заздалегідь створювати мережу пожежних водоймищ, у тому числі у вигляді загат, а також тимчасові ЗПМ для вертольотів.

V. Організація взаємодії авіації з наземними силами та засобами, порядок її забезпечення у період підготовки до пожежогасіння

1. Авіаційні сили та засоби залучаються до виконання завдань з гасіння лісових пожеж у разі:

1) виникнення лісової пожежі у зоні відповідальності територіальних органів ДСНС і загрози її переростання у НС - за письмовим зверненням керівництва територіального органу управління ДСНС, рішенням Голови, першого заступника Голови ДСНС;

2) виникнення НС регіонального і місцевого рівнів - на підставі аналізу надзвичайної ситуації, проведеного в ДСНС, територіальних органах ДСНС, або звернень керівників центральних і місцевих органів виконавчої влади, за рішенням Голови, першого заступника (заступника) Голови ДСНС;

3) введення режиму надзвичайного стану, оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації - за рішенням Голови ДСНС.

2. Рішення про застосування авіації для гасіння лісових пожеж з повітря можуть приймати:

Голова, перший заступник (заступник) Голови, директор Департаменту реагування на надзвичайні ситуації, начальник Управління авіації та авіаційного пошуку і рятування Державної служби України з надзвичайних ситуацій;

начальники територіальних органів ДСНС (за погодженням з вищезазначеними посадовими особами) - якщо авіація тимчасово перебазована в райони їхньої відповідальності для виконання пожежогасіння.

3. У всіх випадках залучення авіації до гасіння лісових пожеж посадовими особами, які мають на це право, даються доручення, де вказуються:

короткі висновки з оцінки обстановки;

завдання, аеродром (ЗПМ) базування та час готовності до дій;

порядок управління, взаємодії та виконання завдань авіацією;

порядок матеріально-технічного забезпечення;

інші необхідні дані.

4. Основними завданнями взаємодії авіації з наземними силами та засобами гасіння лісових пожеж є:

1) організація та здійснення постійної взаємної допомоги, зв'язку та обміну інформацією між різними за призначенням силами та органами управління, що залучаються до ліквідації лісових пожеж на території України;

2) проведення попередніх розрахунків і визначення складу, чисельності підрозділів взаємодіючих сил і засобів та пунктів управління ними, матеріальних засобів, які необхідно залучати для гасіння лісових пожеж;

3) встановлення порядку використання аеродромів та аеропортів, ЗПМ усіх центральних органів виконавчої влади для посадки вертольотів під час здійснення зазначених заходів;

4) координація спільних дій наявних сил та засобів, здійснення матеріально-технічного забезпечення залучених сил у процесі гасіння лісової пожежі (ліквідації наслідків НС).

5. Основними завданнями підготовчого періоду є:

- 1) приведення у готовність системи управління та зв'язку;
- 2) завчасна підготовка авіаційних чергових сил та засобів до дій за призначенням;
- 3) підготовка координаторів дій авіації для взаємодії з авіацією безпосередньо в районі лісової пожежі;
- 4) організація системи матеріально-технічного забезпечення підрозділів;
- 5) визначення тимчасових ЗПМ для посадки вертольотів та водоймищ для забору води вертольотами з ВЗП у районах з лісовими масивами.

6. Завчасна підготовка територіальних органів ДСНС до гасіння лісових пожеж із застосуванням авіаційних сил та засобів включає:

- 1) перевірку готовності системи зв'язку та оповіщення підпорядкованих підрозділів;
- 2) утворення штабу з гасіння лісової пожежі (ліквідації наслідків НС), уточнення порядку взаємодії сил та засобів, які можуть залучатися до гасіння лісової пожежі;
- 3) попередню підготовку особового складу та техніки до проведення комплексу аварійно-рятувальних робіт, гасіння лісової пожежі і ліквідації її наслідків;
- 4) визначення районів з лісовими масивами, що є найбільш пожежонебезпечними, та організація обстеження природних і штучних водоймищ, які можливо використовувати для цілей пожежогасіння під час взаємодії з представниками підприємств Держлісагентства України;
- 5) підготовку карт і схем лісових масивів регіону;
- 6) попередні розрахунки необхідних матеріально-технічних засобів.

7. Завданнями авіації у період підготовки до виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж є:

- 1) підготовка авіаційної техніки до виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж згідно з вимогами нормативних документів державної авіації України;
  - 2) підготовка екіпажів літаків та вертольотів (два екіпажі на одне ПС) для виконання завдань за призначенням у пожежонебезпечний період поточного року;
  - 3) проведення перед пожежонебезпечним періодом практичних зборів з підготовки екіпажів літаків та вертольотів до виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж у рівнинній та гірській місцевості;
  - 4) підготовка (під час проведення практичних зборів з гасіння лісових пожеж) двох - трьох координаторів дій авіації для роботи у складі МОГ ППУ та управління авіацією безпосередньо в районі лісової пожежі;
  - 5) підготовка засобів зв'язку та РТЗ до управління під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж згідно з планом підготовки до дій за призначенням на поточний рік;
  - 6) розрахунок та складання попередніх заявок для матеріально-технічного забезпечення під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж;
  - 7) створення оперативних запасів авіаційного пального у визначених аеропортах та аеродромах України, що розташовані у пожежонебезпечних областях України;
  - 8) підготовка екіпажів літаків та вертольотів до дій за призначенням (виконання повітряної розвідки (моніторингу), аерофотозйомки районів лісових пожеж, гасіння лісових пожеж та виконання авіаційних пошуково-рятувальних робіт).
8. Забезпечення авіації організовується відповідно до вимог Правил виконання польотів державної авіації України, затверджених [наказом Міністерства оборони України від 05 січня 2015 року N 2](#), зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 26 січня 2015 року за N 82/26527, і полягає у своєчасному та оперативному постачанні для неї необхідних матеріально-технічних засобів та інформації про повітряну обстановку в районі пожежогасіння та аеродрому.

За своєчасне забезпечення авіації ДСНС матеріально-технічними засобами відповідає Департамент ресурсного забезпечення ДСНС.

Обмеження на використання повітряного простору в районі пожежогасіння вводиться органами ОПР, УПР за запитом ГАКЦПР.

9. Безпосередня організація та виконання підготовчих заходів щодо матеріально-технічного забезпечення покладаються на начальників територіальних органів ДСНС, Департамент ресурсного забезпечення ДСНС та командира авіаційного підрозділу ДСНС із здійснення заходів щодо:

- 1) створення запасів авіаційного пального у визначених аеропортах України для заправки ПС під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж;
- 2) опрацювання питань організації заправки літаків Ан-32П водою (8 тонн на 1 виліт) в аеропортах з використанням технічних засобів підвезення води або пожежних гідрантів.

10. Аеродроми базування літаків Ан-32П під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж повинні підбиратися на відстані не більше 150 км від району лісової пожежі та відповідати таким вимогам:

- 1) клас аеродрому за своїми можливостями повинен забезпечувати базування цивільних або державних ПС. Довжина ЗПС має бути не менше 2 км;
- 2) на аеродромі повинні бути засоби наземного забезпечення польотів, технічне обслуговування для заправки літаків авіаційним паливом та водою;
- 3) мають бути визначені та передбачені місця для харчування та відпочинку екіпажів.

11. Аеродроми та тимчасові ЗПМ для вертольотів повинні визначатися якнайближче до району лісової пожежі та відповідати таким вимогам:

- 1) на аеродромі (ЗПМ) повинні бути засоби наземного забезпечення польотів, технічне обслуговування для заправки вертольотів авіаційним паливом;
- 2) мають бути визначені та передбачені місця для харчування та відпочинку екіпажів.

VI. Організація взаємодії авіації та її забезпечення під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж

1. Виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж екіпажі ПС здійснюють у безпосередній взаємодії з наземними силами та засобами, які беруть участь у гасінні лісових пожеж, що забезпечує найбільш ефективно і безпечно їх використання.

2. Взаємодію залучених сил та засобів організовує штаб з гасіння лісової пожежі (ліквідації наслідків НС). Взаємодія авіації з наземними силами безпосередньо в районі лісової пожежі здійснюється через координатора дій авіації.

3. Для здійснення взаємодії авіаційних та наземних рятувальних сил КГЛП повинен:

1) чітко визначити взаємодіючі органи управління та сили;

2) організувати між взаємодіючими органами управління та рятувальними силами зв'язок та визначити порядок взаємодії;

3) забезпечити доведення взаємодіючим органам управління та рятувальним силам розпоряджень, взаємний обмін оперативною інформацією про подальші дії суб'єктів реагування на НС та обстановку, що склалася;

4) призначити відповідального із числа членів штабу гасіння лісової пожежі (ліквідації наслідків НС) за організацію управління та взаємодію під час вирішення конкретних завдань.

4. Про всі випадки порушення взаємодії сторони зобов'язані повідомляти Департамент реагування на надзвичайні ситуації ДСНС і Управління авіації та авіаційного пошуку і рятування, які негайно розглядають ці повідомлення і вживають заходів для усунення виявлених порушень.

5. Основними завданнями авіації під час гасіння лісових пожеж є:

1) повітряна розвідка (моніторинг) лісових масивів та районів лісових пожеж, документування за періодами розвитку та забезпечення розвідувальною інформацією КГЛП;

2) управління та координація з вертольота ППУ МОГ авіаційних та наземних рятувальних сил під час гасіння лісової пожежі;

3) виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж літаками та вертольотами;

4) гасіння крайок горіння на окремих ділянках пожеж;

5) зменшення швидкості розповсюдження лісової пожежі шляхом зрошення смуги перед фронтом поширення вогню;

6) локалізація лісової пожежі до прибуття НПК;

<https://yurist-online.org>

- 7) зниження температури в осередку лісової пожежі (шляхом зливу води) для полегшення робіт НПК;
- 8) оперативна доставка до місця лісової пожежі особового складу НПК, обладнання та води (вогнегасних речовин);
- 9) повітряне десантування ПДК та пакетів пожежного спорядження до місць гасіння лісової пожежі;
- 10) доставка вертольотом з ВЗП води з найближчих водоймищ;
- 11) евакуація вертольотом потерпілих, НПК (людей) з району гасіння лісової пожежі.

6. Основними завданнями територіальних органів ДСНС під час гасіння лісових пожеж за участю авіації є:

- 1) визначення найбільш небезпечних напрямків розвитку лісової пожежі; визначення необхідної кількості особового складу, авіаційних сил та засобів, які необхідно залучити до гасіння лісової пожежі;
- 2) забезпечення заправки пожежних літаків водою в аеропортах за допомогою підвозу технічними засобами або від пожежних гідрантів;
- 3) визначення природних та штучних водоймищ для забору води вертольотами з ВЗП;
- 4) забезпечення заправки сертифікованим авіаційним паливом залученої авіаційної техніки;
- 5) уточнення порядку використання аеродромів та аеропортів, ЗПМ району застосування;
- 6) координація спільних дій сил реагування, їх матеріально-технічне забезпечення у процесі реагування на НС.

7. Для надання практичної допомоги КГЛП у питаннях залучення авіаційних сил та засобів до гасіння лісових пожеж від авіаційного підрозділу призначається координатор дій авіації, який на період гасіння лісової пожежі підпорядковується КГЛП.

Координатор дій авіації забезпечується картами і схемами лісових масивів району, приймачем визначення координат на місцевості (GPS), засобами зв'язку з КГЛП, екіпажами ПС та НПК.

Підготовка координаторів дій авіації здійснюється на базі авіаційного підрозділу ДСНС за окремою навчальною програмою підготовки не рідше одного разу на рік перед початком пожежонебезпечного періоду.

<https://yurist-online.org>

8. Координатор дій авіації повинен:

- 1) керувати розподілом авіаційних сил та засобів, які залучаються до гасіння лісових пожеж;
- 2) виконувати наведення літаків та вертольотів на найбільш небезпечні осередки горіння і забезпечувати взаємодію наземних та авіаційних сил та засобів;
- 3) перебувати у складі МОГ на борту вертольота ППУ для координації дій авіації під час гасіння лісової пожежі;
- 4) вміти використовувати карти і схеми лісових масивів району лісової пожежі;
- 5) вміти визначати приймачем (GPS) координати осередків лісової пожежі та об'єктів на місцевості, у тому числі із застосуванням приладів визначення координат на місцевості;
- 6) знати порядок взаємодії наземних та авіаційних сил і засобів;
- 7) знати льотно-технічні характеристики ПС, що залучаються до гасіння лісових пожеж;
- 8) знати позивні командирів ПС та вміло проводити наведення їх на осередки пожежі;
- 9) знати тактику гасіння лісових пожеж із залученням авіаційних сил та засобів;
- 10) вміти користуватися засобами зв'язку та знати порядок ведення радіообміну з екіпажами ПС;
- 11) знаходитися в штабі гасіння лісової пожежі (ліквідації наслідків НС) для надання допомоги КГЛП з питань застосування авіації під час гасіння невеликих за розмірами лісових пожеж;
- 12) знати заходи безпеки під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж.

9. Для безпосередньої взаємодії та ефективного управління під час гасіння лісової пожежі (за необхідності) на борту вертольота ППУ у складі МОГ повинні знаходитись:

- 1) КГЛП або його помічник;

<https://yurist-online.org>

- 2) координатор дій авіації;
- 3) представник Держлісагентства України;
- 4) представник штабу ліквідації НС - пожежник.

У складі МОГ на борту вертольота ППУ повинні бути карти (схеми) лісових масивів Держлісагентства у районі пожежі, засоби зв'язку із штабом гасіння лісової пожежі (ліквідації наслідків НС), НПК і командирами екіпажів ПС.

10. Під час виконання повітряної розвідки (моніторингу) району лісової пожежі МОГ ППУ здійснює:

- 1) оцінку лісової пожежі (площа, інтенсивність, напрямок переміщення вогню, напрямок та сила вітру);
- 2) складання схем лісової пожежі, визначення місць розташування НПК, визначення тактики гасіння лісової пожежі (враховуючи наземну обстановку, напрямок та силу вітру, розповсюдження диму, лінії електропередач, штучні та природні перешкоди, орієнтири та природні і штучні водоймища);
- 3) встановлення радіозв'язку з НПК, підрозділами Держлісагентства на частотах 118 - 137 МГц;
- 4) визначення найбільш небезпечних осередків горіння та курсів заходу для зливання на них води.

11. Після прибуття до штабу гасіння лісової пожежі (ліквідації наслідків НС) координатор дій авіації повинен:

- 1) уточнити оперативну обстановку в районі лісової пожежі;
- 2) надати КГЛП інформацію про наявні авіаційні сили і засоби та типи ПС;
- 3) надати первинні пропозиції КГЛП щодо гасіння лісової пожежі з повітря;
- 4) встановити зв'язок з екіпажами ПС, які задіяні до гасіння лісових пожеж;
- 5) довести до екіпажів ПС рішення КГЛП щодо порядку гасіння лісової пожежі;

- 6) узгоджувати з екіпажами ПС час та місця зливів води на осередки лісових пожеж для забезпечення безпеки наземних сил;
- 7) інформувати КГЛП про результати повітряної розвідки району лісової пожежі, яку здійснюють екіпажі ПС;
- 8) інформувати екіпажі ПС (отримувати інформацію від екіпажів) про результати зливів води;
- 9) аналізувати роботу авіації за результатами гасіння лісової пожежі з повітря.

VII. Організація управління діями авіації під час гасіння лісових пожеж

1. Основою управління в умовах гасіння лісової пожежі (ліквідації наслідків НС) є рішення КГЛП, який відповідає за управління підпорядкованими силами, їх взаємодію, дотримання заходів безпеки та успішне виконання ними завдань за призначенням.

2. Основними завданнями управління діями авіації є:

- 1) підтримання високого рівня натренованості льотного складу та постійної готовності до дій за призначенням;
- 2) завчасна підготовка сил та засобів авіації до виконання завдань за призначенням;
- 3) безперервний збір та вивчення даних про повітряну та наземну обстановку в районі гасіння лісової пожежі (ліквідації наслідків НС);
- 4) завчасне планування застосування авіаційних сил;
- 5) організація та здійснення безперервної взаємодії з наземними аварійно-рятувальними силами;
- 6) організація всебічного забезпечення авіаційних сил та засобів, які залучаються до виконання завдань за призначенням.

3. Організація управління силами реагування під час гасіння лісових пожеж із залученням авіації включає:

- 1) прийняття рішення щодо залучення авіації до гасіння лісової пожежі (ліквідації НС) або проведення авіаційних робіт з пошуку і рятування;
- 2) уточнення інформації про місце та можливість забору води із природних та штучних водойм вертольотами (у разі їх залучення);

<https://yurist-online.org>

3) забезпечення заправки водою літаків із застосуванням спеціальної пожежної автомобільної техніки або від пожежних гідрантів в аеропортах;

4) організацію всебічного забезпечення польотів авіації.

4. Порядок прийняття рішення щодо застосування авіації до виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж включає:

1) аналіз та підготовку висновків із оцінки обстановки;

2) розрахунок типу та кількості авіаційної техніки для залучення до гасіння лісових пожеж;

3) визначення завдань екіпажам та порядку їх виконання;

4) уточнення порядку забезпечення польотів авіації;

5) відпрацювання заходів безпеки під час застосування авіації;

6) доповідь КГЛП Голові ДСНС.

5. Організація всебічного забезпечення польотів авіації полягає у повному та своєчасному проведенні комплексу заходів, спрямованих на забезпечення максимальної ефективності використання ПС під час гасіння лісових пожеж.

6. Забезпечення польотів авіації включає:

1) постійне збирання, обробку та аналіз інформації про обстановку в районі лісової пожежі;

2) створення умов для ефективного використання можливостей авіації під час гасіння лісових пожеж та забезпечення безпеки польотів;

3) підтримання в постійній готовності до виконання завдань за призначенням екіпажів повітряних суден та авіаційної техніки;

4) підготовку та утримання аеродромів і наземної техніки у готовності до використання;

- 5) постійне забезпечення авіації необхідними матеріально-технічними засобами, створення та утримання резерву пально-мастильних матеріалів;
  - 6) систематичне спостереження за метеорологічною обстановкою в районі пожежі та постійний аналіз умов виконання завдань авіації;
  - 7) пошуково-рятувальне забезпечення екіпажів повітряних суден під час гасіння лісових пожеж.
7. Управління діями авіації безпосередньо в районі лісової пожежі здійснюється КГЛП через координатора дій авіації.

Під час застосування авіації КГЛП:

- 1) визначає осередки лісової пожежі, гасіння яких першочергово потребує залучення авіації;
  - 2) уточнює обстановку та коригує дії авіації за результатами повітряної розвідки;
  - 3) отримує від екіпажів ПС інформацію про результати гасіння лісової пожежі з повітря;
  - 4) приймає рішення щодо подальшого застосування авіації для гасіння лісової пожежі.
8. Використання авіацією повітряного простору України під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж здійснюється відповідно до чинних нормативно-правових актів цивільної та державної авіації України.

Заявки та запити на використання повітряного простору подаються оперативно-черговою службою авіаційного підрозділу ДСНС та ГАКЦПР відповідно до чинного законодавства.

VIII. Організація зв'язку під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж

1. Система зв'язку під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж має забезпечувати надійний зв'язок КГЛП з органами управління і силами, у тому числі авіацією, які залучаються до гасіння лісової пожежі (ліквідації наслідків НС).
2. Система зв'язку під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж включає:

- 1) мережу зв'язку ДСНС;

<https://yurist-online.org>

- 2) мережу повітряного радіозв'язку;
- 3) канали і засоби зв'язку місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій;
- 4) мережі зв'язку Єдиної національної системи зв'язку.

3. КГЛП у разі перебування в штабі гасіння лісової пожежі (ліквідації наслідків НС) здійснює управління НПК з використанням радіомережі оперативно-диспетчерського зв'язку територіальних органів ДСНС або власної радіомережі КГЛП.

Управління повітряними суднами, що здійснюють гасіння лісових пожеж, здійснюється КГЛП через координатора дій авіації (керівника польотів на ЗПМ) з використанням портативної УКХ-радіостанції авіаційного діапазону радіохвиль на частотах, що відповідають таблиці призначення попередньо налаштованих частот (каналів) авіаційних УКХ-радіостанцій відповідно до діючого радіосезону.

Разом з тим частота 6 каналу управління - основна, 10 канал - резервний, 7 та 8 канали - запасні.

Схему організації зв'язку в разі застосування авіаційних сил та засобів для гасіння лісової пожежі, коли штаб з гасіння лісової пожежі розгорнуто на землі, наведено в додатку 1 до цього Порядку.

4. У разі якщо КГЛП знаходиться на борту вертольота ППУ зі складом МОГ, управління НПК здійснюється з борту вертольота ППУ в радіомережі взаємодії авіації з наземними рятувальними силами з використанням портативних або стаціонарних УКХ-радіостанцій у діапазоні радіохвиль 134 - 174 МГц або 403 - 470 МГц на основній робочій частоті аварійно-рятувальних підрозділів територіальних органів ДСНС або запасній частоті 123,1 МГц чи резервній частоті 148,775 МГц.

Схему організації зв'язку під час гасіння лісової пожежі та роботи мобільної оперативної групи штабу гасіння лісової пожежі з борту вертольота повітряного пункту управління наведено в додатку 2 до цього Порядку.

5. Взаємодія з органами управління, наземними силами і засобами територіальних органів ДСНС та інших центральних органів виконавчої влади, що залучаються до гасіння лісових пожеж, здійснюється на частотах аварійно-рятувальних підрозділів територіальних органів ДСНС в УКХ-діапазоні радіохвиль.

Для організації передачі даних чи факсимільних повідомлень персональний комп'ютер КЛГП з відповідним програмним забезпеченням налаштовується на виділений канал зв'язку, який може бути організований за допомогою радіостанцій КХ та УКХ-діапазонів операторами мобільного, супутникового або проводового зв'язку.

<https://yurist-online.org>

ІХ. Організація підготовки та виконання польоту екіпажу літака Ан-32П для гасіння лісових пожеж

1. Завдання, які покладаються на екіпаж літака Ан-32П при виконанні авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж:

- 1) виконання повітряної розвідки (моніторингу) районів лісової пожежі;
- 2) десантування парашутистів-пожежних, спеціального устаткування, спорядження і вантажів до місць лісових пожеж;
- 3) гасіння лісових пожеж водою.

2. До виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж допускаються екіпажі, які пройшли підготовку згідно з програмою підготовки льотного складу на літаках і мають допуск до виконання польотів на гранично малій висоті та польотів на практичний злив води.

Підготовка екіпажів здійснюється відповідно до вимог Правил виконання польотів державної авіації України, затверджених [наказом Міноборони України від 05 січня 2015 року N 2](#), зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 26 січня 2015 року за N 82/26527, програми підготовки льотного складу на літаках та інших актів, що регламентують діяльність державної та цивільної авіації України.

3. Завдання на виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж командир авіаційного підрозділу ДСНС ставить начальник Управління авіації та авіаційного пошуку і рятування Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Командир авіаційного підрозділу ДСНС під час усної постановки завдання безпосередньо екіпажам вказує:

- 1) дату та час виконання завдання;
- 2) аеродром базування, час та спосіб перебазування на нього;
- 3) координати району виконання польотів;
- 4) порядок виконання польоту для гасіння пожежі;
- 5) порядок взаємодії з наземними силами, які залучені до гасіння пожежі;
- 6) порядок ведення радіообміну в районі гасіння пожежі;

<https://yurist-online.org>

- 7) заходи безпеки польотів та особливості використання засобів об'єктивного контролю;
- 8) час та порядок проведення самостійної підготовки до польотів, тренувань та контролю готовності.

4. Підготовка до польотів кожного екіпажу проводиться в обсязі, необхідному для виконання поставленого завдання.

Контроль за підготовкою екіпажів здійснює командир авіаційного підрозділу ДСНС особисто або уповноважена командиром особа керівного льотного складу.

5. Обов'язки членів екіпажу ПС під час підготовки до виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж:

1) командир екіпажу ПС зобов'язаний:

вивчити район, у якому виконуватимуться польоти для гасіння лісових пожеж з повітря;

вивчити метеорологічну обстановку в районі ймовірного гасіння лісових пожеж;

уточнити порядок ведення радіозв'язку з РДЦ, координатором дій авіації або наземними пожежними командами;

вивчити маршрут польоту, основні і запасні аеродроми;

вивчити район гасіння лісових пожеж, рельєф місцевості та штучні перешкоди в смузі ± 25 км від лінії заданого шляху, характерні радіолокаційні та візуальні орієнтири;

довести до екіпажу порядок виконання завдання, метеорологічну та навігаційну обстановку в районі польотів, маршрути і профілі польотів, порядок використання засобів пожежогасіння, засобів навігації та об'єктивного контролю, аеродроми базування (заправки паливом, водою), запасні аеродроми, порядок взаємодії з НПК (представниками Держлісагентства України), заходи щодо забезпечення безпеки польотів;

визначити максимальну злітну вагу літака для умов виконання польотів;

у разі використання комбінованого гасіння лісових пожеж (літак - вертоліт) уточнити позивні та відпрацювати дії виходу на бойовий курс літака та вертольота, обговорити висоти та райони очікування;

провести інструктаж з особовим складом ПДК про порядок посадки, поведінки на борту;

2) помічник командира ПС зобов'язаний:

вивчити район польотів, у якому виконуватимуться польоти для гасіння лісових пожеж з повітря;

вивчити польотне завдання та послідовність його виконання;

вивчити метеорологічну обстановку в районі ймовірного гасіння лісових пожеж;

уточнити порядок ведення радіозв'язку з РДЦ, координатором дій авіації та НПК;

вивчити район пожежогасіння, рельєф місцевості та штучні перешкоди в смузі ± 25 км від ЛЗШ, характерні радіолокаційні та візуальні орієнтири;

розрахувати запас пального та визначити можливу дальність і тривалість польоту;

контролювати відповідність завантаження літака польотному завданню;

контролювати правильність розміщення вантажу з урахуванням допустимих центрівок;

довести до ПДК правила поведінки на борту під час польоту, проконтролювати правильність розміщення на борту літака вантажу та спорядження;

3) штурман ПС зобов'язаний:

вивчити район пожежогасіння, рельєф місцевості, штучні перешкоди в смузі ± 25 км від ЛЗШ, характерні радіолокаційні та візуальні орієнтири;

уточнити порядок ведення радіозв'язку з РДЦ, координатором дій авіації та НПК;

розрахувати приладові безпечні висоти (ешелони) польоту;

<https://yurist-online.org>

підготувати карту великого масштабу району пожежогасіння;
вивчити й оцінити обстановку на маршруті та в районі гасіння лісових пожеж;
підготувати польотні карти, прокласти маршрут польоту, виконати розрахунок польоту і розмітку лінії шляху;
перевірити наявність необхідних довідкових даних, схеми заходу на посадку на основний і запасний аеродроми;
вивчити метеорологічну та орнітологічну обстановку, що прогнозується в районі польотів;
визначити ймовірні напрямки заходу літака для гасіння лісових пожеж;
розробити ШПП і заходи щодо забезпечення безпеки польоту з урахуванням ймовірної відмови обладнання та зміни обстановки;
підготувати бортовий журнал;
відпрацювати план зв'язку (взаємодії) з координатором дій авіації, НПК або представниками Держлісагентства України;
відпрацювати в кабіні літака взаємодію екіпажу, послідовність дій у польоті та дії екіпажу у разі виникнення особливих випадків;
розрахувати запас пального та визначити можливу дальність і тривалість польоту;

4) бортовий технік ПС зобов'язаний:

вивчити польотне завдання та послідовність його виконання;
підготувати літак до виконання польотного завдання;
правильно розмістити вантаж на борту літака, зашвартувати його з урахуванням допустимих центрівок;
правильно розмістити ПДК та спорядження;
відпрацювати в кабіні взаємодію екіпажу, послідовність дій у польоті та дії екіпажу у разі виникнення особливих випадків у польоті;

<https://yurist-online.org>

доповісти командирі екіпажу ПС про готовність літака до вильоту, заправку паливом та водою.

6. Авіаційні роботи з гасіння лісових пожеж екіпажем літака Ан-32П виконуються з урахуванням таких особливостей:

1) після прийняття рішення про застосування авіації для гасіння лісової пожежі екіпажу повідомляються необхідні дані про лісову пожежу (час виявлення, площа, інтенсивність пожежі, координати тощо).

Екіпаж літака через координатора дій авіації отримує координати місця лісової пожежі та тактику гасіння лісової пожежі.

Для вибору тактичного прийому гасіння лісової пожежі командир екіпажу ПС розраховує допустиму злітну вагу літака.

Після проведення розрахунків та уточнення місця пожежі екіпаж виконує зліт з аеродрому та політ у район лісової пожежі.

Обліт лісової пожежі виконується на висоті 300 м з віддаленням від межі (крайки) лісової пожежі на 600 - 1000 м без входу в задимлену зону та на висотах не нижче 40 м над рельєфом місцевості;

2) під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж у гірській місцевості необхідно:

виконувати польоти після вивчення вказаного району, вивчення карт, фотопланшетів, рельєфних схем місцевості, попередньо розроблених схем польоту та виконання обльоту району лісової пожежі;

під час виконання обльоту лісової пожежі штурман (за погодженням з координатором дій авіації, який перебуває на вертольоті ППУ разом з МОГ) додатково визначає курс заходу на злив води, доповідає командирі екіпажу ПС рекомендований маневр заходу, ТПЗ, мінімально допустиму і рекомендовану висоту польоту під час зливу води;

3) координатор дій авіації (під час перебування на вертольоті ППУ) або НПК за допомогою засобів радіозв'язку здійснює наведення та коригування місця зливу, враховуючи наземну обстановку та тактику гасіння лісової пожежі.

7. Обов'язки членів екіпажу літака Ан-32П під час обльоту району лісової пожежі:

1) командир екіпажу ПС під час обльоту району лісової пожежі зобов'язаний:

оглянути район лісової пожежі для вибору тактики гасіння лісової пожежі, маневру, курсу, висоти та швидкості заходу на осередок пожежі;

<https://yurist-online.org>

постійно оглядати повітряний простір;

встановити радіозв'язок з НПК або координатором дій авіації;

витримувати параметри польоту;

2) помічник командира екіпажу ПС під час обльоту району лісової пожежі зобов'язаний:

контролювати параметри польоту, особливу увагу звертати на висоту та швидкість польоту;

бути постійно готовим за командою командира екіпажу встановити радіозв'язок з координатором дій авіації та НПК;

взяти за командою командира екіпажу ПС пілотування літака на себе;

витримувати параметри польоту з дотриманням усіх заходів безпеки, не виходячи при цьому за льотні та експлуатаційні обмеження;

3) штурман ПС під час виконання обльоту району лісової пожежі зобов'язаний:

оцінити характер пожежі (площу та інтенсивність), зняти координати місця пожежі;

уточнити інформацію про характер пожежі та отримати рекомендації щодо тактики її гасіння;

скласти план-схему лісової пожежі, відмітити місцезнаходження НПК і визначити тактику гасіння лісової пожежі, враховувати обставини;

визначити силу та напрямок вітру, інтенсивність та напрямок диму;

установити наявність орієнтирів, природних та штучних перешкод;

визначити курс заходу літака на злив води та доповісти його командирі екіпажу ПС;

рекомендувати командирі екіпажу ПС маневр для заходу літака на злив води та висоту польоту під час зливу води, яка має бути не нижче 40 м над вершинами дерев та інших перешкод;

повідомити координатора дій авіації про вибраний спосіб гасіння лісової пожежі та курс виходу літака для гасіння лісової пожежі;

4) бортовий технік ПС під час виконання обльоту району лісової пожежі зобов'язаний:

контролювати параметри роботи силової установки та систем літака;

контролювати наявність і залишок пального;

контролювати висоту та швидкість польоту;

бути постійно готовим за командою командира екіпажу ПС взяти на себе управління важелями двигунів для витримання швидкості польоту.

8. Обов'язки членів екіпажу літака Ан-32П під час заходу літака на "бойовий курс" (осередок лісової пожежі) для зливу води:

1) командир екіпажу ПС під час виконання заходу на "бойовий курс" для зливу води на осередок (крайку) лісової пожежі зобов'язаний:

вивести літак на "бойовий курс" з відповідним режимом польоту, враховуючи всі заходи безпеки;

на відстані 2 км від ТПЗ зайняти висоту польоту 100 м (конфігурація $\delta z = 25^\circ$, шасі прибрані);

подальше зниження літака виконувати з розрахунком, щоб за 500 - 600 м до ТПЗ літак зайняв робочу висоту зливу на швидкості 240 - 260 км/год;

горизонтальний політ, уточнення курсу польоту до ТПЗ виконувати за командами штурмана (командир екіпажу точку зливу не спостерігає).

За 2 - 3 с до проходження ТПЗ штурман дає команду "Приготуватись" і в ТПЗ дає команду "Злив" з одночасним включенням зливу.

Після виконання зливу командир екіпажу ПС збільшує режим роботи двигунів і переводить літак у набір висоти з відходом від осередку пожежі;

2) помічник командира екіпажу ПС під час виконання заходу на "бойовий курс" для зливу води на осередок (крайку) лісової пожежі зобов'язаний:

<https://yurist-online.org>

контролювати параметри польоту, особливу увагу звертати на висоту та швидкість польоту;

бути постійно готовим за командою командира екіпажу ПС взяти пілотування літака на себе;

витримувати параметри польоту з дотриманням всіх заходів безпеки, не виходячи при цьому за льотні та експлуатаційні обмеження;

вести огляд повітряного простору та радіообачність, особливу увагу звертати на проліт перешкод на "бойовому курсі";

3) штурман ПС під час виконання заходу на "бойовий курс" для зливу води на осередок (крайку) лісової пожежі зобов'язаний:

давати команди командирі екіпажу на виведення літака в ТПЗ;

контролювати параметри польоту;

підказувати командирі екіпажу ПС напрямок та силу вітру для виправлення шляху на "бойовому курсі";

виконувати злив води з НВА в ТПЗ на осередок (крайку) лісової пожежі;

за командою командира екіпажу закрити стулки НВА;

у разі невдалого (неточного) заходу або незливу води доповісти командирі екіпажу ПС умови для виконання повторного заходу;

відмітити у бортовому журналі час, номер зливу за порядком та його розміщення відносно межі пожежі;

доповісти командирі екіпажу ПС умови відходу від осередку лісової пожежі та польоту на аеродром посадки;

4) бортовий технік ПС під час виконання заходу на "бойовий курс" для зливу води на осередок (крайку) лісової пожежі зобов'язаний:

контролювати параметри роботи силової установки та систем літака;

контролювати наявність і залишок пального;

контролювати висоту та швидкість польоту;

<https://yurist-online.org>

бути постійно готовим за командою командира екіпажу ПС взяти на себе управління важелями двигунів для витримування швидкості польоту.

9. Заходи безпеки під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж екіпажем літака Ан-32П:

під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж кожен член екіпажу повинен дотримуватися заходів безпеки, не перевищувати льотних та експлуатаційних обмежень, грамотно експлуатувати авіаційну техніку, постійно оглядати повітряний простір;

польоти із заправленими водою НВА виконуються при температурі повітря не нижче $+5^{\circ}\text{C}$, політ у зоні гасіння лісової пожежі виконується за ПВП;

у разі виникнення особливих випадків у польоті виконується злив води з НВА;

одночасний злив води з двох НВА виконується при швидкості польоту літака не більше 260 км/год;

якщо швидкість польоту більше 260 км/год, злив води із НВА спочатку виконується з одного борту, а після стабілізації польоту літака - з іншого;

висота польоту літака під час зливу води у всіх випадках має бути не нижче 40 м над рельєфом місцевості або не нижче 40 м над вершинами дерев та інших перешкод по курсу польоту;

у разі наявності перешкод по курсу заходу літака захід на злив виконується з боку перешкод;

кожен член екіпажу, який помітив відмову в роботі систем літака та двигунів, зміну висоти польоту на 10 м, швидкості польоту на 10 км/год, повинен негайно доповісти про це командиру екіпажу ПС.

Х. Організація підготовки та виконання польоту екіпажу вертольота Мі-8МТ з ВЗП для виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж

1. Основні завдання екіпажу вертольота Мі-8МТ під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж:

проведення розвідки (повітряного моніторингу) району лісових пожеж (ліквідації наслідків НС);

<https://yurist-online.org>

гасіння лісових пожеж;

доставка до місць лісових пожеж ПДК (НПК), майна, спеціального спорядження та висадка його посадковим способом;

десантування ПДК, спеціального устаткування, спорядження і вантажів до місць лісових пожеж;

пошук та рятування постраждалих під час гасіння лісових пожеж, надання їм екстреної домедичної допомоги й евакуація до закладів охорони здоров'я.

2. Особливості підготовки екіпажу вертольота Мі-8МТ з ВЗП до виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж:

до виконання польотних завдань допускаються екіпажі, які пройшли спеціальну підготовку, мають допуск до виконання польотів з вантажем на зовнішній підвісці та достатньо натреновані у польотах за цим видом підготовки;

підготовка екіпажів здійснюється відповідно до вимог Правил виконання польотів державної авіації України, затверджених [наказом Мініборони України від 05 січня 2015 року N 2](#), зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 26 січня 2015 року за N 82/26527, програми підготовки льотного складу на вертольотах та інших актів, що регламентують діяльність державної та цивільної авіації України;

підготовка екіпажу до виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж передбачає підготовку до польотів з вантажем на зовнішній підвісці та ВЗП над рівнинною та гірською місцевістю.

3. Завдання на виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж командир авіаційного підрозділу ставить начальник Управління авіації та авіаційного пошуку і рятування Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Командир авіаційного підрозділу безпосередньо ставить завдання екіпажам вертольотів. При цьому вказує:

дату та час виконання польотів;

аеродром (майданчик) базування, час та спосіб перебазування на нього;

координати району виконання польотів та місця забору води у ВЗП;

порядок виконання авіаційних робіт з гасіння лісової пожежі;

<https://yurist-online.org>

порядок взаємодії з наземними силами під час гасіння лісових пожеж;

порядок управління та ведення радіообміну в районі гасіння лісових пожеж;

заходи безпеки польотів та особливості використання засобів об'єктивного контролю;

час та порядок проведення самостійної підготовки до польотів, тренувань та контролю готовності.

4. Підготовка кожного екіпажу до виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж проводиться в обов'язку, необхідному для виконання поставленого завдання.

5. Сили та засоби, які залучаються до чергування екіпажу вертольота Мі-8МТ з ВЗП у готовності до виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж на аеродромі (ЗПМ), включають:

вертоліт Мі-8МТ з ВЗП;

екіпаж вертольота (командир екіпажу вертольота, льотчик-штурман, бортовий технік).

ПДК може знаходитися на чергуванні разом з екіпажем вертольота залежно від обставин.

6. Висадка ПДК може здійснюватися залежно від рівня підготовки такими способами:

посадка вертольота на майданчик;

спуск з борту вертольота за допомогою бортової лебідки ЛПВ-150 (ЛПВ-270) з режиму висіння;

спуск з борту вертольота за допомогою спеціального спускового пристрою СП-Р з режиму висіння.

7. ПДК оснащується майном та спеціальним спорядженням, що мають бути в пакетах, придатних для швартування бортовими засобами вертольота.

Вага, об'єм майна та спеціального спорядження визначаються командиром екіпажу вертольота з урахуванням конкретних умов зльоту.

8. Обов'язки членів екіпажу вертольота Мі-8МТ з ВЗП під час підготовки до виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж:

1) командир екіпажу вертольота зобов'язаний:

вивчити район польотів, у якому виконуватимуться авіаційні роботи з гасіння лісових пожеж;

уточнити та позначити на карті місця ЗПМ у районі виконання авіаційних робіт та місця можливого забору води у ВЗП (ставки, ріки, озера, штучні водоймища тощо);

вивчити метеорологічну обстановку в районі ймовірного гасіння лісових пожеж;

уточнити порядок ведення радіозв'язку з РДЦ, наземними пожежними командами та керівником польотів;

перевірити зв'язок бортової УКХ-радіостанції вертольота з радіостанцією старшого ПДК;

визначити максимальну злітну вагу вертольота для умов виконання польотів з ВЗП та посадок на майданчики (включаючи склад ПДК);

перевірити системи тактичного, аварійного, автоматичного та механічного скидання ВЗП;

уточнити позивні та відпрацювати дії виходу на "бойовий курс" літака та вертольота під час комбінованого гасіння лісових пожеж (літак, вертоліт), обумовити висоти та райони очікування вертольота для виконання безпечного заходу на злив води з літака;

провести інструктаж особового складу ПДК щодо порядку посадки, поводження на борту та висадки на майданчику приземлення;

відпрацювати порядок взаємодії екіпажу вертольота з наземними ПДК;

2) льотчик-штурман екіпажу вертольота зобов'язаний:

вивчити район, у якому виконуватимуться авіаційні роботи з гасіння лісових пожеж;

вивчити метеорологічну обстановку в районі ймовірного гасіння лісових пожеж;

уточнити порядок використання повітряного простору, ведення радіозв'язку з РДЦ, ПДК (НПК) та керівником польотів;

<https://yurist-online.org>

внести в GPS-приймач координати всіх можливих водоймищ, вертолітних майданчиків, спостережних постів;

розрахувати маршрути польотів та виконати всі необхідні штурманські розрахунки;

розрахувати запас пального під час транспортування ВЗП та визначити можливу дальність і тривалість польотів у заданих умовах;

визначити відповідність завантаження вертольота польотному завданню;

перевірити правильність розміщення вантажу з урахуванням допустимих центрівок;

перевірити (уточнити) правильність розміщення ПДК та спорядження;

перевірити (уточнити) порядок завантаження та розвантаження водозливного пристрою та спорядження;

3) бортовий технік вертольота зобов'язаний:

перед польотом, у якому передбачається використання ВЗП, перевірити вузли кріплення тросової підвіски на шпангоутах N 7 і N 10;

перевірити легкість обертання спеціального вертлюга для ВЗП;

перевірити легкість відкриття люка;

установити огороження люка та перевірити надійність фіксації відкритого положення люка на огороженні у вантажній кабіні;

перевірити ваговимірвальний пристрій (якщо його застосування передбачено);

підвести трос лебідки через систему роликів до люка в підлозі вантажної кабіни (якщо його застосування передбачено);

перевірити підключення електроживлення до зовнішньої підвіски та ВЗП;

включити необхідні АЗС;

поставити вимикач "АВТОМАТ СКИДАННЯ" в нижнє положення, якщо замок відкритий, має загорітися зелене табло "ЗАМОК ВІДКРИТИЙ";

закрити замок зовнішньої підвіски, при цьому зелене табло "ЗАМОК ВІДКРИТИЙ" має погаснути;

перевірити системи тактичного, аварійного, автоматичного та механічного скидання ВЗП;

перевірити роботу СПУ з абонентської кнопки, що встановлена в районі люка зовнішньої підвіски та вхідних дверей;

перевірити кріплення вантажних строп на спеціальному вертлюзі;

перевірити кріплення напрямних кронштейнів на силовому тросі;

перевірити установку та фіксацію фіксатора (обмежувача) під замок ВЗП залежно від необхідного об'єму води;

перевірити кріплення капронового фала керування зливом води і його положення на силовому тросі (якщо його застосування передбачено);

оглянути ВЗП та впевнитися у його цілісності;

перевірити довжину тросів підвіски.

9. Особливості виконання польоту екіпажу вертольота Мі-8МТ з ВЗП на виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж:

1) залучення екіпажу вертольота Мі-8МТ з ВЗП до виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж, який перебуває в режимі чергування на аеродромі (ЗПМ), здійснюється за рішенням КГЛП.

Після прийняття рішення про застосування авіації для гасіння лісових пожеж екіпажу доводяться необхідні дані про лісову пожежу (час виявлення, площа, інтенсивність пожежі, координати тощо).

Посадку вертольота на підібраний з повітря майданчик дозволяється виконувати для висадки НПК, АРК, вивантаження вантажів та спорядження, вивантаження та підчеплення ВЗП, інших завдань, що пов'язані з ліквідацією НС.

Для вибору тактичних прийомів гасіння лісової пожежі командир екіпажу повинен розрахувати допустиму злітну вагу вертольота;

<https://yurist-online.org>

2) після проведення розрахунків та уточнення району лісової пожежі екіпаж вертольота виконує зліт з аеродрому та політ у район лісової пожежі.

З висоти 100 м виконується огляд лісової пожежі, льотчик-штурман складає схему гасіння лісової пожежі, напрямок поширення пожежі, уточнює координати за допомогою GPS-приймача та визначає місце майданчика і можливість посадки на нього.

Командир екіпажу вертольота оцінює можливість безпечного виконання посадки на підібраний з повітря майданчик та приймає рішення про посадку. Після цього виконує захід та посадку на нього.

У разі відсутності в районі лісової пожежі придатного для посадки вертольота майданчика командир екіпажу приймає рішення щодо висадки ПДК безпосадковим способом з режиму висіння (за наявності підготовки ПДК можливо проводити спуск за допомогою бортових лебідок та спускових пристроїв, а в особливих випадках парашутним способом);

3) після посадки вертольота на підібраний з повітря майданчик екіпаж виконує висадку ПДК із спорядженням та вантажем.

Після висадки ПДК проводиться вивантаження з вантажної кабіни вертольота ВЗП через задні вантажні ступки.

ВЗП із транспортного положення приводиться в робоче (у разі обмеженого часу без вимикання двигунів із дотриманням заходів безпеки), після чого закриваються задні ступки.

Зачеплення і відчеплення ВЗП на зовнішню підвіску потрібно здійснювати тільки з посадкою на майданчик таким чином, щоб ВЗП перебував на землі на відстані 1 - 2 м від лівого основного колеса. Зачеплення і відчеплення ВЗП проводиться на землі.

Командир екіпажу вертольота після отримання доповіді від членів екіпажу про готовність до зльоту виконує зліт і зависання з таким розрахунком, щоб відстань від основних коліс до поверхні землі була не більше 1 - 2 м, і переконується в нормальній роботі двигунів, агрегатів та обладнання вертольота.

Переконавшись у штатній роботі систем вертольота, командир екіпажу плавно виконує вертикальний підйом вертольота до повного натягу тросів і підняття ВЗП над землею з таким розрахунком, щоб відстань від ВЗП до поверхні землі була не менше 3 м.

При цьому вертикальний підйом вертольота над ВЗП слід здійснювати за командами бортового техника, не допускаючи бокового зміщення та розвороту вертольота.

Плавним відхиленням ручки керування від себе вертоліт переводиться у розгін швидкості до 100 км/год з поступовим переходом у набір висоти.

На заданій висоті виконується політ до місця забору води (ріка, озеро, штучне водоймище тощо) на швидкості згідно з інструкцією екіпажу Мі-8МТ та інструкцією з експлуатації ВЗП;

4) водойма, з якої передбачається забір води, має бути оглянута з повітря з висоти 50 м, при цьому необхідно переконатися у відсутності затонулих дерев (коренів) та інших предметів, за які може зачепитися ВЗП.

Забір води проводиться з водойми завглибшки не менше 2 м з режиму висіння.

У районі забору води з водойми потрібно визначити напрямок вітру (за напрямком диму і хвиль на водоймі та прибою) та виконати захід вертольота проти вітру, установити сигналізатор небезпечної висоти на радіовисотомірі на відмітку 25 м і виконати зниження вертольота до висоти 60 - 50 м з поступовим гасінням швидкості до 60 - 50 км/год.

Гасіння швидкості необхідно продовжити до зависання вертольота на висоті 30 - 35 м, після чого почати плавне зниження до торкання води ВЗП.

Для наповнення ВЗП водою необхідно послабити трос шляхом зменшення висоти висіння на 2 - 3 м. Бортовий технік доповідає командирі екіпажу вертольота по радіо про опускання ВЗП на воду, а також про його наповнення.

Повільний підйом з води веде до мінімального, а швидкий - до максимального наповнення ВЗП водою.

Після наповнення ВЗП водою слід виконати вертикальний його підйом, зависання вертольота та зліт. Розгін швидкості та набір заданої висоти польоту потрібно виконувати в безпечному напрямку;

5) політ до осередку лісової пожежі виконується в режимі горизонтального польоту та на швидкостях, що забезпечують статичність ВЗП на зовнішній підвісці (без розгойдування), не виходячи за експлуатаційні обмеження ВЗП.

Політ до місця пожежі з наповненим ВЗП виконується на швидкості не більше 180 км/год (це виключає розгойдування ВЗП і можливість потрапляння його у рульовий гвинт).

При підльоті до місця лісової пожежі необхідно зменшити висоту і швидкість польоту до найвигідніших, на яких здійснювати ефективне пілотування вертольота та гасіння пожежі.

На відкритій місцевості відстань від ВЗП до земної поверхні повинна бути не менше 20 м, а швидкість польоту - 60 - 80 км/год.

У лісовій місцевості відстань від ВЗП до верхівок дерев повинна бути не менше 15 м, а швидкість польоту - 40 - 80 км/год.

Злив води проводиться за командою бортового техніка. Після зливу виконати безпечний маневр відходу вертольота від осередку лісової пожежі та політ на повторний забір води;

б) можливий також злив води у встановлені підготовлені резервуари наземної ПДК. Бортовий технік подає команди командирі екіпажу вертольота і коригує наведення вертольота на резервуар та виконує злив води. Після зливу вертоліт направляється до водойми для повторного забору води;

7) під час гасіння крайки лісової пожежі бортовий технік за допомогою команд по радіозв'язку наводить командира екіпажу вертольота на крайку пожежі для зливу води на її гасіння.

Злив води на крайку пожежі виконується на швидкості 30 - 80 км/год і висоті 15 - 20 м від верхівок дерев.

Гасіння крайки лісової пожежі послідовними зливами здійснюється з обов'язковим перекриттям. Для оперативної і безпечної роботи в процесі гасіння лісової пожежі необхідно постійно підтримувати радіозв'язок із ПДК (НПК);

8) під час вибору методу гасіння лісової пожежі командир екіпажу керується параметрами одержуваної змоченої смуги, що залежить від повноти деревостою (чим нижче повнота деревостою, тим більше дозування води на одиницю площі), висоти, швидкості польоту вертольота та можливої кількості зливів залежно від віддалення аеродрому або водойми від лісової пожежі.

Допустима висота прольоту вертольота та мінімальне віддалення від краю низової пожежі визначається за графіком, наведеним у додатку 3 до цього Порядку.

Параметри змоченої смуги після зливу на заданій висоті і швидкості польоту 3000 л води з водозливного пристрою у соснових насадженнях залежно від повноти деревостою наведено в додатку 4 до цього Порядку.

10. Обов'язки членів екіпажу вертольота Мі-8МТ з ВЗП під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж:

<https://yurist-online.org>

1) командир екіпажу вертольота, крім основних обов'язків, які визначені Правилами виконання польотів державної авіації України, затвердженими [наказом Міністерства оборони України від 05 січня 2015 року N 2](#), зареєстрованими у Міністерстві юстиції України 26 січня 2015 року за N 82/26527, програмою підготовки льотного складу на вертольотах, та відповідною інструкцією екіпажу Мі-8МТ під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж зобов'язаний:

розрахувати максимальну злітну вагу вертольота з урахуванням заправки паливом, завантаження ПДК та спорядження для польоту з метою виконання безпечної посадки на майданчик;

розрахувати довжину тросів (канатів) ВЗП відповідно до конкретних умов, не допускаючи її зменшення або збільшення;

пілотувати вертоліт за командами бортового техника під час зачеплення і підйому ВЗП, зменшення швидкості перед зависанням, укладання та відчеплення ВЗП;

виконувати політ з пустим та наповненим ВЗП на швидкостях, які визначені інструкцією екіпажу Мі-8МТ, не допускаючи її перевищення;

здійснювати проліт над перешкодами на безпечній висоті;

виконувати забір води тільки у режимі зависання, чітко витримувати місце висіння вертольота, не допускати переміщення, розворотів та зниження вертольота;

не виходити за експлуатаційні обмеження вертольота та ВЗП під час виконання польоту на гасіння лісової пожежі;

витримувати висоту польоту вертольота на "бойовому курсі" під час заходу на злив води, не допускати зниження вертольота нижче безпечної висоти для запобігання торкання ВЗП за верхівки дерев;

у разі необхідності виконувати аварійне скидання ВЗП;

2) льотчик-штурман вертольота, крім основних обов'язків, які визначені Правилами виконання польотів державної авіації України, затвердженими [наказом Міністерства оборони України від 05 січня 2015 року N 2](#), зареєстрованими у Міністерстві юстиції України 26 січня 2015 року за N 82/26527, програмою підготовки льотного складу на вертольотах, та відповідною інструкцією екіпажу Мі-8МТ під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж зобов'язаний:

під час підчеплення (відчеплення), підйому та укладання ВЗП стежити за дотриманням висоти та місця висіння вертольота;

<https://yurist-online.org>

стежити за роботою двигунів, систем та агрегатів вертольота, роботою паливних насосів, обертами несучого гвинта та іншими приладами;

постійно контролювати витрату пального з паливних баків та залишок пального;

під час ведення радіозв'язку командира екіпажу із бортовим техніком перебувати на каналі зв'язку з керівником польотів на майданчику або НПК;

під час виконання заходу на забір води та ЗПМ визначати напрямок вітру та доповідати командирі екіпажу вертольота;

3) бортовий технік вертольота, крім основних обов'язків, які визначені Правилами виконання польотів державної авіації України, затвердженими [наказом Міністерства оборони України від 05 січня 2015 року № 2](#), зареєстрованими у Міністерстві юстиції України 26 січня 2015 року за № 82/26527, програмою підготовки льотного складу на вертольотах та відповідною інструкцією екіпажу Мі-8МТ під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж, зобов'язаний:

здійснювати роботу щодо натяжки тросів на землі під час розвантаження ВЗП з вантажної кабіни у спеціальних рукавицях;

постійно перебувати на радіозв'язку з командиром екіпажу вертольота;

виконувати політ з одягненим страхувальним паском;

інформувати командира екіпажу вертольота про "поведінку ВЗП" у польоті, стан тросів підвіски і висоту прольоту над верхівками дерев;

інформувати командира екіпажу вертольота про всі виявлені несправності;

подавати команди командирі екіпажу вертольота під час виконання заходу вертольота на забір води з водоймища (швидкість польоту до повного зависання вертольота, витримування місця висіння вертольота, зміщення вертольота, висота до поверхні води, занурення та набір, наповнення ємності, забір води, підйом ВЗП, прохід над перешкодами);

на "бойовому курсі" постійно контролювати та інформувати командира екіпажу вертольота про висоту прольоту ВЗП над верхівками дерев та "поведінку ВЗП", не допускаючи його розгойдування та переміщення;

у разі отримання команди від командира екіпажу вертольота щодо негайного зливу води з ВЗП негайно виконати злив води із ВЗП.

11. У разі виникнення особливих випадків у польоті під час транспортування ВЗП на зовнішній підвісці командир екіпажу вертольота зобов'язаний негайно здійснити скидання ВЗП із зовнішньої підвіски (натисканням кнопки тактичного або аварійного скидання вантажу) у разі:

якщо на злітному режимі роботи двигунів вертоліт починає самовільно розвертатися вліво та знижуватися (права педаль відхилена повністю);

торкання ВЗП за воду (землю) у момент розгону або зменшення швидкості;

великого розгойдування ВЗП у польоті, що загрожує безпеці польоту;

вимушеної посадки вертольота через несправність;

відмови одного (двох) двигунів або інших відмов авіаційної техніки, якщо вертоліт не може виконувати горизонтальний політ;

аварійного покидання вертольота членами екіпажу в аварійній ситуації.

12. Скидання ВЗП над населеними пунктами, у місцях скупчення людей та тварин заборонено.

Для унеможливлення випадкового скидання ВЗП перемикач "Автомат сброса" необхідно ставити в нижнє положення.

Скидання ВЗП в аварійних випадках доцільно робити тактично - від кнопок на лівому важелі "Шаг-Газ" або механічно - на замку зовнішньої підвіски.

XI. Заходи безпеки під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж

1. Загальні заходи безпеки під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж:

1) перед початком робіт з гасіння лісових пожеж із застосуванням авіації з усіма учасниками гасіння лісових пожеж проводиться інструктаж щодо порядку проведення робіт, доводяться особливості гасіння лісової пожежі зливом води з літака та вертольота і правила безпеки праці;

2) визначаються місця укриття і шляхи відходу особового складу, який виконує наземні роботи (великі галявини, береги водоймищ тощо), на випадок неконтрольованого розвитку пожежі, а також зливу води з літака (вертольота);

<https://yurist-online.org>

- 3) доводяться сигнали небезпеки, за якими здійснюється відхід особового складу в місця укриття;
- 4) безпосереднє гасіння лісових пожеж з повітря здійснюють екіпажі повітряних суден відповідно до рекомендацій і вимог КЛЕ Ан-32 та інструкції екіпажу Мі-8МТ, програм підготовки льотного складу на літаках та вертольотах та цього Порядку.
2. Заходи безпеки під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж літаком Ан-32П:
- 1) під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж водою з літака Ан-32П екіпажу забороняється виконувати:
- захід у зону лісової пожежі площею більше 5 га та проліт над нею;
  - повітряну розвідку (моніторинг) району лісової пожежі на висоті менше 300 м;
  - захід у задимлені зони з погіршенням польотної видимості менше 2 км;
  - захід у зону лісової пожежі з турбулентністю більше середньої ($n_y \geq 0,5$);
  - злив води у разі відкритого вантажного люка;
  - посадку на аеродром із заправленими водою баками;
- 2) під час визначення мінімально допустимої і рекомендованої висоти польоту враховувати:
- обмеження кута нахилу траєкторії під час заходу на злив води після перельоту над перешкодами;
  - у разі наявності декількох перешкод по курсу зливу води захід виконувати з боку найбільш високої перешкоди;
  - можливість подолання наступних перешкод по курсу зливу води (з урахуванням можливої відмови двигуна), при цьому необхідно забезпечити переліт перешкод на висоті не менше 10 м;
- 3) маршрути заходу літака в райони осередків пожежі під час гасіння низових пожеж необхідно виконувати під кутом 20 - 340° до напрямку вітру, не допускаючи при цьому заходу в місця з обмеженою польотною видимістю та видимістю наземних орієнтирів;

4) у всіх випадках мінімальна висота польоту під час зливу води повинна бути не менше 40 м над верхівками дерев та інших перешкод у зоні зливу води або не менше 40 м над рельєфом місцевості;

5) найбільш небезпечними місцями для пожежогасіння з літака є:

гірська місцевість з великими перепадами висоти хребтів і вершин;

сильно пересічена місцевість;

схили та балки з крутим підйомом, коли пожежа поширюється по них нагору.

3. Заходи безпеки під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж вертольотом Мі-8МТ з ВЗП:

1) під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж вертольотом Мі-8МТ з ВЗП екіпаж повинен:

ретельно приймати авіаційну техніку, перевіряти працездатність усіх систем, особливо органів керування вертольотом та двигунами, аварійного скидання вантажу із зовнішньої підвіски;

здійснювати всі регулювання ВЗП відповідно до Інструкції з технічної експлуатації водозливного пристрою;

2) під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж вертольотом Мі-8МТ з ВЗП забороняється:

екіпажу самовільно зменшувати або збільшувати довжину тросів ВЗП, яка не відповідає Інструкції з використання та експлуатації ВЗП відповідної моделі;

наземним операторам ставати до роботи з тросами зовнішньої підвіски до моменту, поки трос заземлення не торкнеться землі, для унеможливлення впливу статичної електрики;

поправляти гаки, троси, стрічки під час натягування тросів зовнішньої підвіски в момент зависання вертольота з метою уникнення можливого травмування рук;

перебувати під вантажем після закінчення підчеплення під час зависання вертольота;

бортовому техніку виконувати роботи біля відчинених дверей вантажної кабіни без закріпленого страхувального паска;

виконувати польоти в зоні лісової пожежі в разі погіршення польотної видимості менше 2 км;

виконувати зависання і посадку на майданчик на відстані до межі вогню менше ніж 100 м;

виконувати забір води в ВЗП на режимі зависання з водойми, глибина якої менше ніж 2 м;

виконувати польоти над лісом на висоті нижче від 100 м і швидкості менше ніж 100 км/год для огляду району пожежі;

виконувати польоти з ВЗП над населеними пунктами;

робити різкі рухи педалями під час забору води на режимі зависання вертольота;

виконувати опускання ВЗП у воду в разі нестійкого зависання та наявності поступальної швидкості вертольота;

виконувати посадку на запилені майданчики, де значно погіршується горизонтальна та вертикальна видимість наземних орієнтирів;

виконувати політ вертольота в райони осередків лісової пожежі з обмеженою видимістю наземних орієнтирів та на великі осередки лісової пожежі;

зливати воду на людей, які перебувають на землі, для запобігання травмуванню;

зливати воду на лінії електропередач;

виконувати одночасно перевезення особового складу і гасіння лісової пожежі;

здійснювати зниження вертольота з ВЗП нижче ніж 15 м над перешкодами, особливо під час польотів над сильно пересіченою місцевістю та в горах;

виконувати польоти з ВЗП на швидкостях понад 160 км/год - з пустим ВЗП та понад 180 км/год - з наповненим ВЗП;

відволікати командира екіпажу вертольота по радіо під час виконання зависання вертольота над вантажем, а також у момент підчеплення, забору води (за винятком зниження вертольота на безпечну висоту, зміщення в бік перешкоди та в усіх випадках, що загрожують безпеці польоту);

3) під час підготовки та виконання польотів з ВЗП необхідно:

розраховувати максимальну злітну вагу вертольота, не допускати виходу її за максимальні обмеження;

ковпачки на кнопках скидання вантажу відкривати перед гасінням швидкості і закривати після зльоту в наборі висоти;

захід на виконання забору води з водойми виконувати проти вітру, вибираючи при цьому орієнтир на березі водойми;

сигналізатор небезпечної висоти на радіовисотомірі встановити на відмітку 25 м і подальше зниження до поверхні води з поступовим зменшенням швидкості виконувати за командою бортового техника до повного зависання вертольота над водою;

зниження вертольота на режимі висіння до моменту торкання ВЗП поверхні води, наповнення та забір води виконувати тільки за командами бортового техника;

під час забору води та підйомі ВЗП стежити за обертами несучого гвинта з метою недопускання їх падіння менше 92 %;

під час виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж групою повітряних суден в умовах обмеженої польотної видимості всім членам екіпажу дотримуватись вимог щодо обачності та радіообачності, радіообмін виконувати на одному каналі;

під час виконання заходу літака на злив води всім вертольотам за командою старшого групи (координатора дій авіації або керівника польотів на майданчику) покинути "бойовий курс" та зайняти визначену зону очікування, не допускаючи зближення.

ХІІ. Аналіз результатів виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж

1. Аналіз результатів виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж різними за можливостями силами та засобами здійснює КГЛП на нараді із залученням керівників усіх підрозділів, які брали участь у гасінні лісової пожежі, організували матеріально-технічне забезпечення, взаємодію, управління та зв'язок.

2. До наради залучається координатор дій авіації, представники Держлісагентства та представники місцевих органів виконавчої влади, на території яких здійснювалося гасіння лісових пожеж або ліквідація НС.
3. Після наради командир авіаційного підрозділу спільно з льотними екіпажами та координатором дій авіації проводить повний розбір польотів на виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж.
4. Звіт про результати виконання авіаційних робіт з гасіння лісових пожеж, використання матеріально-технічних засобів, виявлені характерні недоліки в організації польотів, управлінні та взаємодії з органами управління і відпрацьовані пропозиції командир авіаційного підрозділу надає начальнику Управління авіації та авіаційного пошуку і рятування Державної служби України з надзвичайних ситуацій в кінці кожної льотної зміни.
5. Підсумковий звіт надається письмово начальнику Управління авіації та авіаційного пошуку і рятування Державної служби України з надзвичайних ситуацій після завершення завдання та повернення екіпажів на аеродром базування (чергування).

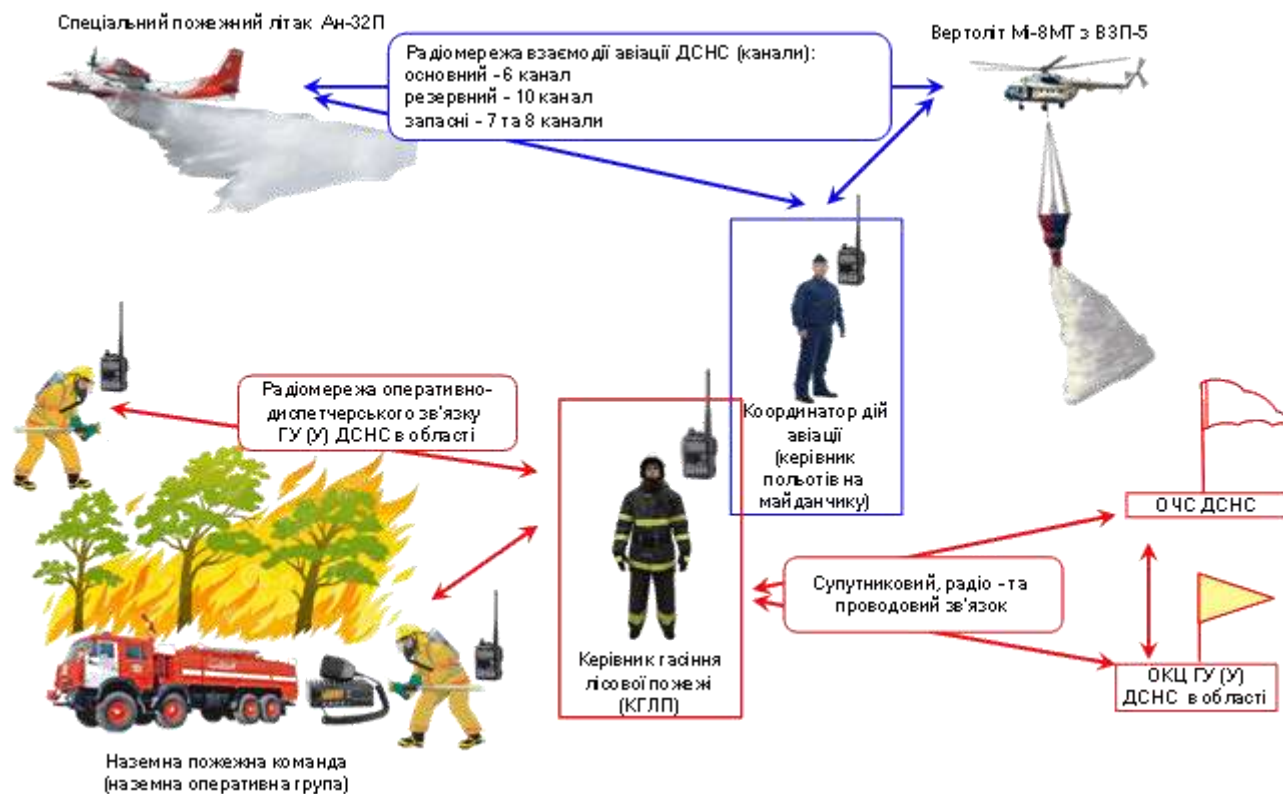
**Директор Департаменту
формування політики щодо
підконтрольних Міністрові органів
влади та моніторингу МВС**

В. Є. Боднар

Додаток 1
до Порядку організації та застосування авіаційних сил та
засобів для гасіння лісових пожеж
(пункт 3 розділу VIII)

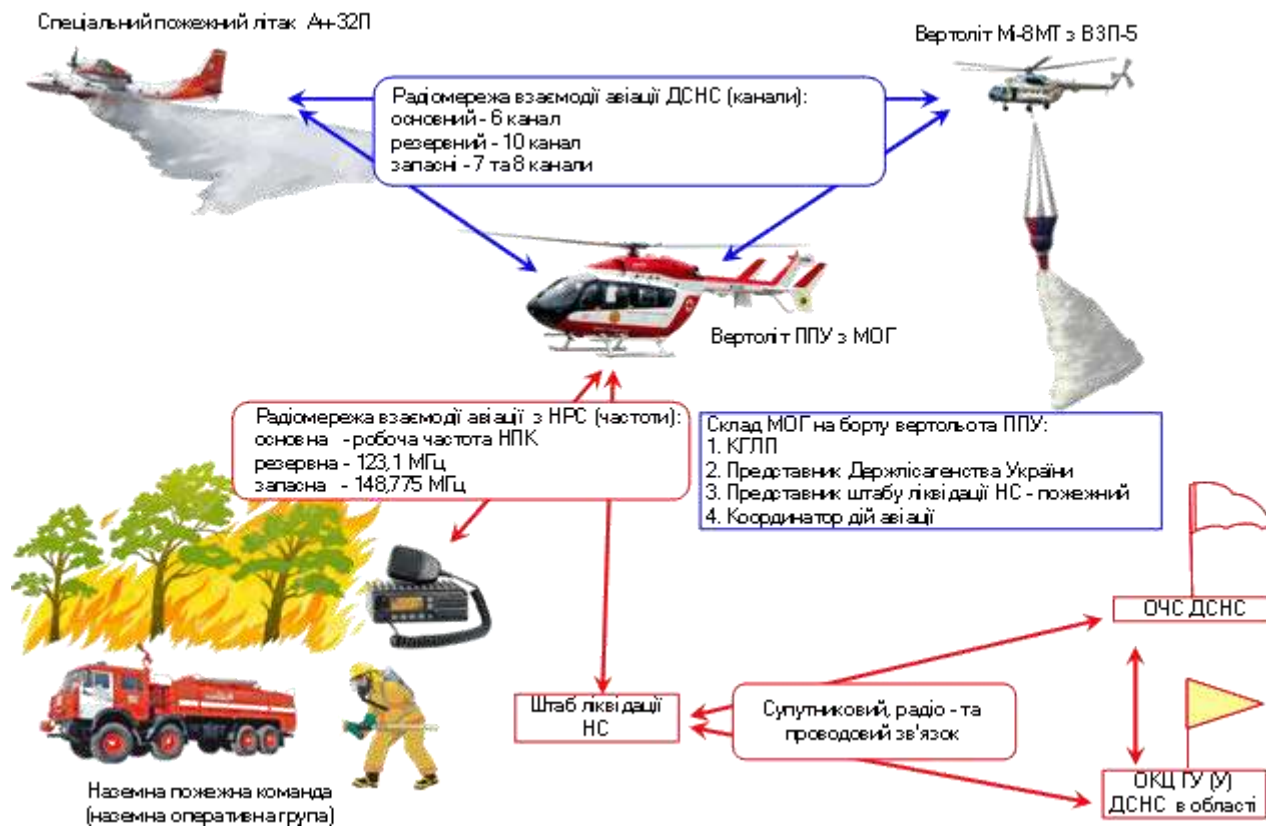
Схема організації зв'язку в разі застосування авіаційних сил та засобів для гасіння лісової пожежі, коли штаб з гасіння лісової пожежі розгорнуто на землі

Додаток 2
до Порядку організації та застосування авіаційних сил та засобів для гасіння лісових пожеж

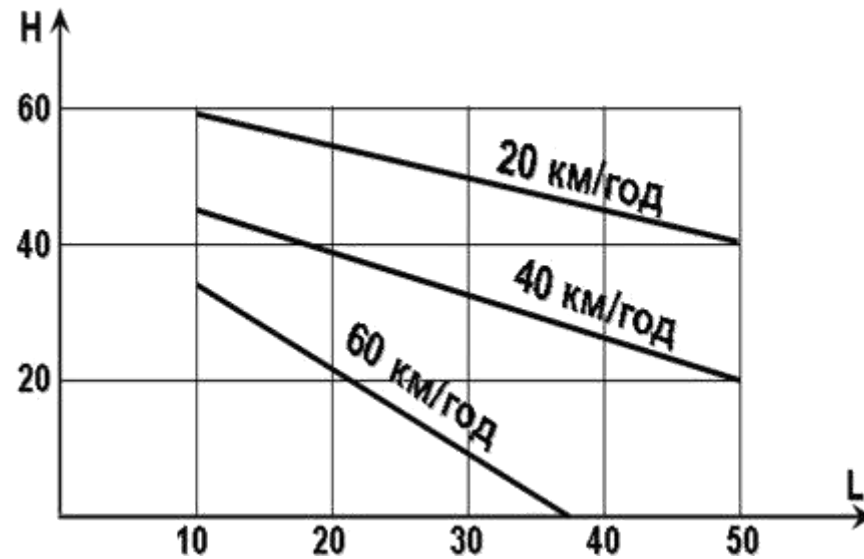
(пункт 4 розділу VIII)

Схема організації зв'язку під час гасіння лісової пожежі та роботи мобільної оперативної групи штабу гасіння лісової пожежі з борту вертольота повітряного пункту управління

Додаток 3
до Порядку організації та застосування авіаційних сил та
засобів для гасіння лісових пожеж
(підпункт 8 пункту 9 розділу X)

Графік визначення допустимої висоти прольоту вертольота та мінімального віддалення від краю низової пожежі

Додаток 4
до Порядку організації та застосування авіаційних сил та
засобів для гасіння лісових пожеж
(підпункт 8 пункту 9 розділу X)

Параметри

змоченої смуги після зливу на заданій висоті і швидкості польоту 3000 л води з водозливного пристрою у соснових насадженнях залежно від повноти деревостою

Характеристики змоченої смуги	Середньо-густі насадження		Густі насадження	
	50 км/год	70 км/год	50 км/год	70 км/год
Довжина (м)	50	60	50	60
Ширина (м)	12	11	12	12
Середнє дозування (л/м ²)	3,5	2,8	2,8	2,2